

dělá, je vlastně proti zájmu dělnické třídy a proti nové linii strany, která potřebuje především v současné době podporu a jednotu všech pracujících. . . Lze každého jednotlivce nebo skupinu lidí, která by chtěla dát popud k vytvoření nějakých nových výborů na závodech, lehce označit jako rozbíječe jednoty pracujících a zatím se nic nezměnilo od nedávných časů, kdy bylo možno s takovým člověkem lehce zatočit.“

A pisatel vzpomíná vlastní trpkou zkušenost — před několika lety se na dílenské schůzi dál unést k tvrzení, že je mu „srdečně jedno, jestli se dře na jednoho fabrikanta nebo na deset zbytečných referentů“ a měl za to popotahování na Státní bezpečnosti.

Jistě existuje mnoho jiných závodů, kde si vedoucí odborářští a straníční činitelé dosud nenašli čas vzít na vědomí, že se něco u nás děje. Že naopak nastolili režim strachu a teroru a domnívají se, že jestliže jen vyčkají za hradbou tohoto strachu a lhostejnosti, že se všechno přehene a oni budou moci i nadále pokračovat v tom, co dělali dosud. Jak s tím skoncovat? Jak vrátit dělníkům vědomí, že socialistický podnik patří jim a nikoli „deseti zbytečným referentům?“ Jak naplnit činem slova Akčního programu, že „strana považuje za nezbytné, aby celý pracovní kolektiv, který nese důsledky, měl na řízení podniku také vliv?“ Až bude skutečně v nejbližší době osamostatnění podniků od přímého řízení státní správou — kdo bude vlastním socialistického podniku? Oněch „deset zbytečných referentů“ — nebo celý pracovní kolektiv v podniku? A má dělnická třída netečně čekat, až zase přijde ferman zhora a až různí byrokraté, jimž jde o teplá místečka, to všelijak překroutí, aby zase mohli vládnout v té atmosféře demagogie a strachu?

Na Ostravsku na jednom z nejlepších dolů Dukla musil nedávno odejít starý ředitel a nový byl schválen velkou většinou při hlasování celého kolektivu. A zase se ozval jeden z vysoce postavených funkcionářů, také velký stoupenec Akčního programu, že prý nedovolíme, aby nám ředitele dodávala ulice. A pak vyšla v Rudém právu velká reportáž a tam se ukázalo, jak to vlastně bylo: že starý ředitel sice měl velké zásluhy o výrobu, ale neuměl zacházet s lidmi a už nestačil svými vědomostmi, a jak se proti němu vzbouřilo celé osazenstvo a novým ředitelem byl ustanoven jeho dosavadní zástupce, za jehož znalosti se dosud starý ředitel schovával, a jak ten nový ředitel, výborný odborník, trval na tom, aby ho potvrdilo osazenstvo hlasováním, a jak když získal 90 procent hlasů, dal se do práce a už za několik dní podnikl řadu opatření ve prospěch celého osazenstva. A stejně tak uveřejnil Reportér č. 20 příběh z elektrárny v Tisové u Sokolova o tom, jak iniciativa zdola, iniciativa samých dělníků dovedla dosáhnout nápravy, vyhnat zkorumpované činitele a rozvinout v celém závodě nebývalou aktivitu všech poctivých členů pracovního kolektivu.

O to právě jde. Strana zahájila velký obrodný pro-

ces. Strana vyzývá vlastní členy, ale také pracující lid a především dělnictvo, aby se chopilo velké iniciativy, aby si začalo dělat pořádek na pracovištích, aby si uvědomilo svou odpovědnost a svou velkou sílu. Rozbíječi nejsou ti, kdo této výzvy uposlechnou a zaktivizují se — jak tomu bylo na ostravské Dukle a v elektrárně v Tisové. Rozbíječi jsou ti, kteří dosud chtěli vládnout starými kompromitovanými metodami, kteří by se ještě dnes odvážili pronásledovat poctivé dělníky za to, že v intencích KSČ se dávají do politické práce.

Na tiskové konferenci před týdnem oznámil předseda vlády O. Černík, že za nejdůležitější v současné době považujeme přípravu zákonných úprav o postavení a úloze našich podniků v socialistickém podnikání. Do konce června a má skončit odborná diskuse o tomto problému a zákon o postavení podniků a socialistickém podnikání bude letos na podzim předložen Národnímu shromáždění. Podle Akčního programu bude součástí těchto zákonných úprav i zřízení celými pracovními kolektivy demokraticky volených dělnických výborů, které mají navazovat na tradice závodních rad z poválečných let.

Jde nyní jen o to, že dělníci nemusí čekat, až takový zákon bude na podzim schválen — jako nečekali novináři, až jim zákon zruší cenzuru. Smysl celého našeho dění spočívá v rozvíjení politické aktivity zdola. A to už dnes žádní byrokrati zastavit nedovedou — ať mají funkce jakékoli.

Reportér, č. 21, 22.-29. května 1968

Jan Patočka Falešná teorie národa a Slovensko

Myslím si často, že v přílivu revidujícího myšlení a snažení, v rekonstrukční bouři se nám ztrácejí ze zřetele některé důležité otázky, aspoň nám Čechům a hlavně Pražanům, kteří v centru všeho dění velké ztrácejí dech v běhu centimetr před lavinou.

Mezi námi je otázka Slovenska, otázka vzájemného porozumění Čechů a Slováků. V Čechách se rodí zvláštní dojem, že Slováci se v poslední době jakoby zastavili ve svém obrodném elánu, že se soustřeďují na sebe, na své nacionální problémy, že tu vyrůstá opět nějak přehnaný nebo provinčení nacionalismus. (A že tento nacionalismus je zároveň půdou pro konzervativní elementy KSS, o kterou se mohou opírat a zpomalovat pražskou explozi.)

Domnívám se, že každý takový dojem by měl být doprovázen kritickou otázkou k nám samým, jak dalece je vyvoláván objektivními příčinami a jak dalece našimi vlastními předsudky. K takové kritické otázce dává dobrou příležitost 14. číslo Kulturného života

článkem R. Olšínského Pokazený magnetofón a nevhodná slovenčina, který shrnuje reportážské výsledky malé, nahodilé, a přece jen, domnívám se nikterak atypické ankety mezi českými lidmi, s nimiž autor článku hovořil o slovenských problémech a hlavně o tématu federalizace. Autor mluvil s dělníkem v hospodě, se starým učitelem na vsi, s mladým módním spisovatelem a veskrze se tu setkává při všech osobních odlišnostech u otázky federalizace s nadřazeností a přitom opět ustrašeným postojem a hlavně naprostou negací a neporozuměním. (Ty tři figurky jsou mimochodem řečeno dobře charakterizovány a ačkoli autorova antipatie z řádek kape, je dobře se nad nimi s chladnou rozvahou zamyslet — takhle doopravdy vypadají četné naše typy, to je kus naší dnešní charakterologie. Potřebujeme Slováky také k tomu, abychom o sobě věděli pravdu.)

Co je poslední záklád této podivné, zcela automaticky české reakce na téma „federalizace“? Je jim jakýsi „český imperialismus“, je jim instinktivní snaha učinit se pomocí nadvlády nad Slováky většími a důležitějšími, než opravdu jsme? Je jim povědomí, že bez Slovenska jsme politicky ztraceni a obava před separací? Určitou roli tyto motivy hrají, ale nevysvětlují to ohromně dobré svědomí, které Čechové přitom mají. Čechové se docela automaticky a bez zamyšlení domnívají, že jsou v právu, neodůvodňujíce toto právo nějakou kulturní či jinou nadřazeností, či jak tak bývají formulována ta ideologická ospravedlnění historickopolitického nadprávi ad hoc. Nejhlubší základ českého předsudku leží podle mého názoru jinde.

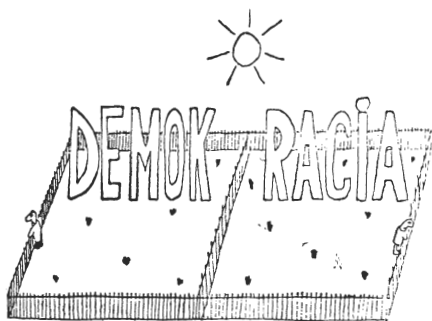
Domnívám se, že právě tato samočinná česká reakce před slovenskou otázkou je dokladem toho, jak hluboko v nás vězí naše staré, výlučně jazykové a přitom přece jen naturalisticky definované pojetí národa. Národ je určen jazykem, v jazyce je obsaženo vše, co dělá národem, povaha národa se v jazyce vyjadřuje nejlépe, jejím výrazem jsou pak i dějiny — poznáváme starého Herdra, i když to v svém přirození, nejasném společenském povědomí nemáme tak výslovně formulováno. Že národ je programově společenství, opřené o historii, tj. o pokračování společné vůle k jednotě, že tato společná vůle je podstatně formována státním životem a že Čechové a Slováci, po staletí žijící v různých státech, vytvořili dvojí vůli k společenství, připadá českému člověku stále ještě nějak nepochopitelné, „nepřirozené“. Slovenština mu připadá přece jako český dialekt; problém Slovenska je proto jen kvantitativněji odlišný od problému Slovácka, Valašska atd., který není ovšem skutečně žádný problém.

V Čechách se nám někdy zdá, jako by odsunem Němců pozbyl národnostní problém své palčivosti a jako bychom se už nad otázkou, co vlastně tvoří národ, nepotřebovali zamýšlet. Slovensko je **zde**, aby nám znovu připomnělo, že právě **zde** potřebujeme

revidovat a že přitom musíme vzít pod lupu mnohá svá dosavadní tabu. Dodnes nemáme české dějiny — a to znamená vylíčení společenského procesu na našem území — které by byly nesený pojetím národa zásadně odlišným od toho naturalně jazykového, o němž jsme mluvili shora, a takové dějiny jsou nezbytné desideratum, máme-li se vidět reálně a nikoli ideologicky, máme-li proto též správně hodnotit význam jednotlivých epoch a událostí v našich dějinách — takových událostí, jako předreformace a reformace, habsburské usazení v zemích české koruny po Bílé hoře, význam protireformace v přípravě národnostního rozkolu, jeho zpečetění způsobem, jak k nám proniklo osvícenství, úloha francouzské revoluce a jejího pojetí národnosti, úloha preromantismu a romantismu atd. — prostě máme-li vidět „českou otázku“ v její hloubce a rozsahu.

Dnes je naše inteligence opět zaujata zjevem T.G. Masaryka, tvůrce termínu „česká otázka“ a jednoho z mistrů (i když v tomto bodě nijak neomylných) tímto titulem označené problematiky. Masarykův zjev je proto tak aktuální, protože byl myslitelem demokracie především a demokracii uložil Československé republice jako její základní ideu, ospravedlňující existenci tohoto státu (události třicátých let i pozdější doby ukázaly, že to byl skutečně rys odlišující tento státní útvar od všeho koldokola a že v něm bylo mnohem víc historické síly než ve všech jiných domnělých „národních slátech“ a tradicích). Nebylo by nyní načase zamyslet se nad našimi stále trvajícímí nacionálními předsudky ve chvíli, kdy se opět hovoří o Masarykově aktualitě, abychom ji viděli tam, kde skutečně je a vystříhali se nebezpečí pojmout ji šosácky, provinčně, nacionalisticky? To nebezpečí je tím větší, čím méně si je uvědomujeme a čím více si myslíme, že jsme předsudků prosti.

LL. č. 13, 23. května 1968

Rafo Visekál